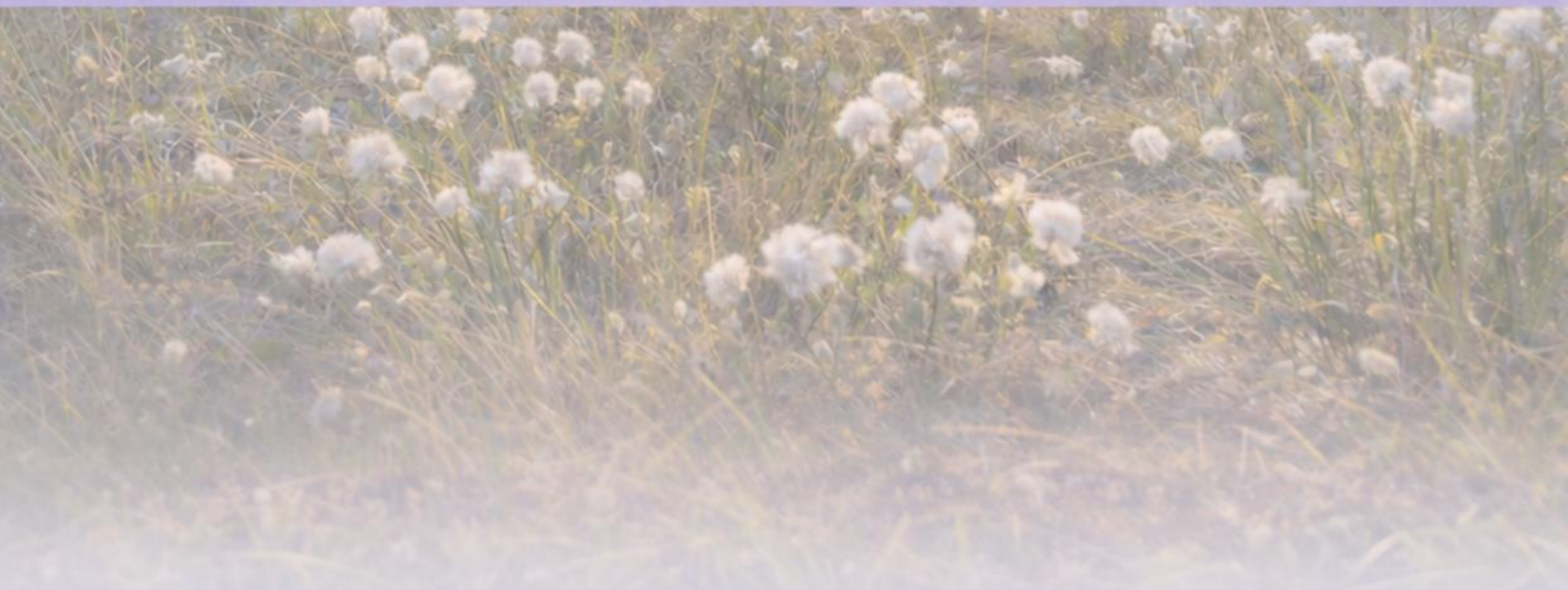

Toimintaympäristö

Suo siellä, yhteistyö täällä -hanke

Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry

Suo siellä, yhteistyö täällä -hanke

Toimintaympäristön kuvaus

Kirjoittanut: Emma Mähönen, 17.2.2026

Euroopan unionin
osarahoittama

Suomen luonnonsuojeluliitto
POHJOIS-SAVO

Alueellinen ja yhteiskunnallinen konteksti

Suomen maakuntia vertailtaessa Pohjois-Savo kuuluu turvetuotannon kannalta merkittävimpien alueiden joukkoon: se sijoittuu viidenneksi, kun tarkastelun perusteina ovat tuotannon bruttoarvo, jalostusarvo ja työllistävä vaikutus. Vuoteen 2019 verrattuna turvealan tunnusluvut heikkenivät jo vuonna 2020 noin 1–10 prosenttia, ja laskeva kehitys jatkui myös vuonna 2021. Ennusteiden mukaan vuoteen 2030 mennessä turvetuotantoon liittyvä työllisyys ja tuotannon arvo ovat lähes kokonaan poistuneet. (Rakennerahastot.fi 2021)

Pohjois-Savon maakuntakaavoissa turvetuotantoon soveltuviksi on varattu noin 14 000 hehtaaria, joista aktiivisessa tai varsinaisessa turvetuotantokäytössä on ollut arviolta 5 400 hehtaaria. Vuonna 2020 maakunnassa toimi noin 60 turvetuotantoaluetta, ja niiden yhteenlaskettu pinta-ala oli noin 3 800 hehtaaria. Tuotantoalueet sijoittuvat pääosin Iisalmen, Nilsiän ja Rautalammin vesistöreittien alueille. (FGG 2023)

Turpeen energiakäyttö Pohjois-Savossa on vähentynyt merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana ja on käytännössä puolittunut. Maakunnassa tuotetaan nykyisin lähes yksinomaan polttoturvetta, ja alueelliset energiayhtiöt ovat luopumassa tai jo luopuneet turpeen energiakäytöstä. Turvesoita on eniten Rautavaaran, Sonkajärven, Vieremän, Kiuruveden ja Pielaveden alueilla, mikä tekee turpeesta luopumisen vaikutuksista erityisen merkittäviä näissä kunnissa (FGG 2023). Turvetuotannon alasajo heijastuu laajasti myös siihen kytkeytyneisiin toimialoihin, kuten kuljetukseen, logistiikkaan ja konekunnossapitoon, ja vaikuttaa voimakkaimmin maaseutualueiden työllisyyteen ja sivuansiomahdollisuuksiin. Erityisesti Ylä-Savossa, jonne valtaosa maakunnan turvealan työpaikoista on keskittynyt, muutos haastaa alueen elinvoimaa ja työmarkkinoita.

Turvetuotannon taantumaan liittyy keskeisesti kysymys entisten turvetuotantoalueiden jälkikäytöstä. Tuotannon päättyminen ei automaattisesti poista alueiden ilmastovaikutuksia, minkä vuoksi jälkikäyttöä on tarpeen ohjata kasvihuonekaasupäästöjä vähentäviin ratkaisuihin, kuten ennallistamiseen. Samalla muutos koskettaa eri seutukuntia eri tavoin: Ylä-Savossa korostuvat työpaikkamenetykset, Sisä-Savossa kasvuturpeen saatavuuden heikkeneminen ja Keski-Savossa energiajärjestelmän murros (Rakennerahastot.fi 2021).

Turveala on ollut miesvaltainen ja työ perustuu pitkälti koneiden käyttö- ja kunnossapito-osaamiseen. Työpaikkojen väheneminen lisää erityisesti varttuneiden työntekijöiden syrjäytymisriskiä harvaan asutuilla alueilla, ellei osaamista pystytä suuntaamaan läheisille toimialoille. Osa yrittäjistä hakee uusia mahdollisuuksia esimerkiksi maa- ja metsätalouden

urakoinnista, mutta muutos edellyttää koulutusta, rahoitusta ja uusia toimintamalleja.
(Rakennerahastot.fi 2021)

Toimintaympäristössä korostuu tarve hallitulle siirtymälle, jossa turvetuotantoalueiden jälkikäyttö, elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja osaamisen uudistaminen kytkeytyvät toisiinsa. Muun muassa JTF-rahoitus tarjoaa mahdollisuuden kehittää ennallistamisen ja jälkikäytön toimintamalleja, jotka vähentävät ilmastopäästöjä, tukevat alueellista elinvoimaa ja toimivat esimerkkeinä entisten turvetuotantoalueiden kestävästä käytöstä laajemmin.

Luonnonympäristö ja ekologiset lähtökohdat

Suot ovat keskeisiä luonnon monimuotoisuuden, vesienhallinnan ja ilmaston säätelyn kannalta. Ojitukset ja turpeenotto ovat heikentäneet suoluonnon tilaa, muuttaneet vesitaloutta ja lisänneet kasvihuonekaasupäästöjä. Ennallistaminen tarjoaa mahdollisuuden palauttaa soiden ekologisia toimintoja, parantaa elinympäristöjä ja vähentää vesistökuormitusta pitkällä aikavälillä.

Luonnontilaiset suot toimivat hiilinieluina, sillä hapettomissa oloissa osa kasvimassasta kertyy turpeeksi eikä hajoa kokonaan. Ojitus muuttaa tämän tasapainon: vedenpinnan laskiessa turpeen hajoaminen kiihtyy ja suo muuttuu hiilidioksidin ja typpioksiduulin lähteeksi. Turpeenottoalueilla päästöt ovat erityisen suuria, koska alueet on kuivattu tehokkaasti eikä niillä synny uutta hiiltä sitovaa kasvillisuutta. Lisäksi korjatun turpeen käyttö lisää kokonaispäästöjä merkittävästi. (Suoseura.fi 2020)

Maaperän päästöihin vaikuttaa ratkaisevasti vedenpinnan taso: mitä syvemmillä vedenpinta on, sitä suuremmat ovat päästöt. Korkeampi vedenpinta hidastaa turpeen hajoamista ja vähentää ilmastovaikutuksia. Ilmastomuutos voi kuitenkin lisätä ojitettujen soiden päästöjä lämpenemisen ja kesäkuivuuden myötä. (Suoseura.fi 2020)

Siksi soiden ennallistaminen ja märkä jälkikäyttö ovat keskeisiä keinoja vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, vahvistaa hiilen sitoutumista maaperään ja tukea vesistöjen tilaa. Tämä tukee Pohjois-Savon turvemaiden kestävästä käytöstä ja ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Toimijakenttä ja sidosryhmät

Hankkeen toimintaympäristö on moniulotteinen ja perustuu laajaan toimijajoukkoon. Keskeisiä toimijoita ovat:

- Entisten turvemaiden maanomistajat
- Turvetuotannosta luopuvat tai toimintaansa uudistavat yrittäjät
- Viranomaiset (Itä-Suomen Elinvoimakeskus, Metsäkeskus, Riistakeskus, kunnat)
- Ympäristö- ja asiantuntijaorganisaatiot sekä rahoittajat
- Suunnittelijat
- Urakoitsijat

Toimintaympäristöä leimaa se, että ennallistamiseen liittyvä tieto, rahoitusinstrumentit ja käytännön toteutusosaaminen ovat hajallaan. Maanomistajilla voi olla kiinnostusta ennallistamiseen, mutta kynnystä nostavat epävarmuus kustannuksista, lupaprosesseista ja toteutuksen käytännöistä. Tästä syystä yhteistyön, neuvonnan ja luottamuksen rakentaminen on keskeinen osa toimintaympäristöä.

Politiikka, sääntely ja rahoitus

Toimintaympäristöön vaikuttavat EU:n ja kansallisen tason ilmasto-, energia- ja biodiversiteettipolitiikka sekä ennallistamista koskeva sääntely. Ennallistamistoimia ohjaavat mm. vesilainsäädäntö, luonnonsuojelulaki ja EU:n ennallistamisasetus. Samanaikaisesti JTF ja muut rahoituskanavat tarjoavat taloudellisia kannustimia ennallistamiseen, mutta niiden hyödyntäminen edellyttää hankekohtaista osaamista ja koordinoitua.

Toimintaympäristön haasteet ja mahdollisuudet

Keskeisiä haasteita ovat maanomistajien tavoittaminen, ennallistamiseen liittyvien prosessien koettu monimutkaisuus sekä eri toimijoiden välisen yhteistyön koordinointi. Toisaalta toimintaympäristö tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia: ennallistaminen voi muodostua uudeksi, alueellisesti merkittäväksi toimintamalliksi, joka tukee luonnon monimuotoisuutta, ilmastotavoitteita ja oikeudenmukaista siirtymää.

Turvetuotannon nopea alasajo Pohjois-Savossa merkitsee samanaikaista muutosta sekä elinkeinorakenteessa että maankäytössä, ja entisten turvetuotantoalueiden tulevaisuus vaikuttaa sekä kasvihuonekaasupäästöihin että alueen elinvoimaan. Hanke toimii tässä murroskohdassa katalyyttinä, joka kokoaa toimijat yhteen, selkeyttää ennallistamisen mahdollisuuksia ja luo edellytyksiä konkreettisille jatkotoimille ja investointihankkeille. Näin se yhdistää ekologiset tavoitteet ja aluekehityksen näkökulman sekä tukee hallittua ja kestäväää siirtymää Pohjois-Savossa.

Lähteet:

FCG. 2023. Pohjois-Savon aurinkovoimapotentiaalin selvitys. <https://www.pohjois-savo.fi/media/4-maakuntakaavat-ja-liikenne/valmisteilla-olevat-maakuntakaavat/kaavaselvitykset/psmk2040-aurinkovoima.pdf>

Rakennerahastot.fi. 2021. Pohjois-Savon alueellista oikeudenmukaista siirtymää koskeva suunnitelma, versio 2. <https://rakennerahastot.fi/documents/91635434/101269838/Pohjois-Savon+JTF-siirtym%C3%A4suunnitelma.pdf/71284d4c-1ac7-fd40-f3dc-4936d7fd880e/Pohjois-Savon+JTF-siirtym%C3%A4suunnitelma.pdf?t=1681801306022>

Suoseura.fi. 2020. Ojituksen vaikutus maaperän kasvihuonekaasupäästöihin. <https://www.suoseura.fi/ojitettujen-soiden-kestava-kaytto/ojituksen-vaikutus-maaperan-kasvihuonekaasupaastoihin/>